

از سالن تاسطر

پرهزینه کم‌ریسک، کم‌اثر سینمای تاریخی در جشنواره فیلم فجر

▲ **احسان طهماسبی**

سینمای تاریخی ایران سال‌هاست در بحران «شکل در مقابل محتوا» و همینطور دوگانگی هزینه‌های کلان تولید و قربان‌بی‌واسطه با ارزش‌های رسمی فرهنگی گرفتار مانده است؛ اغلب آثار تولیدشده در این ژانر، به مسیرهایی امن و غیرچالشی تن می‌دهند تا امکان اکران بی‌درسر در جشنواره‌های داخلی را بیابند و نتیجه نیز تولیداتی است که با وجود سرما به‌گذاری بالا، کمتر توانسته‌اند تأثیر هنری و اجتماعی عمیقی در مخاطب و منتقد بر جای بگذارند؛ وضعیتی که به‌ویژه در دوره‌های اخیر جشنواره فجر بارها مورد بحث منتقدان قرار گرفته است. این سینما، همواره یکی از ژانرهای پرچالش و پرهزینه در سینمای ایران بوده که از یک‌سو نیازمند بودجه‌های سنگین برای بازسازی دقیق فضای تاریخی، طراحی لباس و دکوراسیون هستند و از سوی دیگر، با محدودیت‌های تولید و اقبال نسبی مخاطب مواجهند. بررسی فیلم‌های تاریخی حاضر در جشنواره فجر اخیر نیز نشان می‌دهد که بیشتر این پروژه‌ها گرایش به مسیر کم‌ریسک دارند؛ یعنی استفاده از روایت‌های مطمئن و شناخته‌شده، بازسازی‌های بصری چشم‌نواز اما فاقد نوآوری در روایتگری. این در حالی است که آثار برجسته جهانی این ژانر بیشتر با تمرکز بر تجربه انسانی و تعمق در مفاهیم عمیق‌تر، به شناخت بهتر مخاطب از تاریخ و پیامدهای آن، عمق می‌بخشد و برخلاف بسیاری از این آثار تاریخی سینمای ایران، این آثار نه‌فقط در جشنواره‌ها، بلکه در عرصه عمومی سینما (چه از لحاظ نقد و چه از لحاظ اقبال تماشاگران) نیز موفق بوده‌اند؛ نکته‌ای که در سینمای تاریخی جشنواره محور داخلی کمتر دیده شده است. به‌عنوان مثال، یکی از نمونه‌های برجسته این نوع سینما یعنی نبرد الجزیره (جیلو پونته کوروو)، بعد از درخشیدن در جشنواره‌های ونیز و اسکار، به‌رغم ساختار مستندگونه، با زبان قوی بصری و سیاسی‌اش توانست درک مخاطب از تاریخ را به پرسش بکشد و الهام‌بخش نسل‌های بعدی فیلمسازان باشد. نباید این نکته را فراموش کرد که از آنجا که رویکرد داوری در جشنواره فجر، تنها براساس ارزش‌های صرف سینمایی نبوده و داوران غالباً بر مبنای طیف گسترده‌تری از معیارها درخصوص فیلم‌ها تصمیم‌گیری می‌کنند، عموماً در تقسیم‌جوايز، به فیلم‌هایی با مضامین تاریخی با رویکرد مذهبی یا هویت ملی توجه بیشتری می‌شود.

بزرگداشت منوچهر محمدی

مراسم بزرگداشت منوچهر محمدی، تهیه‌کننده باسابقه سینمای ایران عصر سه‌شنبه چهاردهم بهمن ۱۴۰۴ و در چهارمین روز نمایش فیلم‌ها در خانه جشنواره پیش از اکران فیلم سینمایی «سرزمین فرشته‌ها» در پردیس ملت برگزار شد. این بزرگداشت با حضور راند فریدزاده رئیس سازمان سینمایی، منوچهر شاهسوارى دبیر جشنواره و عوامل فیلم «سرزمین فرشته‌ها» که محمدی تهیه‌کنندگی آن را بر عهده دارد، با اجرای سونیا پور یامین برگزار شد.

سرگذشت یک سلبریتی

گفت‌وگو با سعید دشتی کارگردان فیلم «بیلورد»

▲ **فهمه پناه‌آذر**

سعید دشتی در این دوره از جشنواره فیلم فجر نخستین فیلم بلند خود را رونمایی می‌کند؛ بازیگر و کارگردان تئاتر که در این سال‌ها دستی در ساخت فیلم‌های کوتاه و مستند نیز دارد. او در تئاتر بازیگر و کارگردان موفقى است و شاید بتوان گفت ساخت فیلم بلند و حضور حرفه‌ای در سینما بتواند او را به‌عنوان یک کارگردان مستعد سینما بشناساند. او با «بیلورد» در جشنواره حضور دارد؛ یک فیلم اجتماعی – معمایی که امین حیایی و آناهیتا درگاهی بازیگران اصلی آن هستند. این فیلم به‌گفته دشتی، یک فیلم مستقل اجتماعی است که محمد رضا مصباح و مهدی فتاحی تهیه‌کنندگی آن را بر عهده دارند.

شما سال‌ها به‌عنوان بازیگر و کارگردان روی صحنه تئاتر بودید. با توجه به تولید چند فیلم کوتاه و مستند، ساخت فیلم بلند اول شما می‌تواند یک کوچ از تئاتر به مدیوم سینما در طولانی مدت باشد؟

راستش این یک کوچ بلندمدت نیست. من از همان ابتدا که تئاتر را شروع کردم به موازات فعالیت‌م در تئاتر، فیلم کوتاه و مستند ساختم و دغدغه کارگردانی در سینما هم‌راهم بود. قرعه ساخت فیلم بلند در سال ۱۴۰۴ به نام من افتاد و از مدت‌ها پیش ایده یک خطی فیلم «بیلورد» را در ذهن داشتم. اما نمی‌توانم بگویم با ساخت فیلم بلند یک کوچ از تئاتر به سینما دارم، چرا که شاید این کوچ بر عکس هم باشد و من بعد از این فیلم باز هم یک تئاتر بازی کنم و یا کاری را روی صحنه ببرم.

با توجه به شرایط موجود تجربه ساخت «بیلورد» به چه شکل بود؟

به نسبت شرایط امسال و مسائلی که ایجاد شد و همچنین وضعیت اقتصادی و تورم در ساخت «بیلورد» سختی‌هایی داشتیم. «بیلورد» یک فیلم مستقل در میان فیلم‌های انتخاب‌شده فجر است. این فیلم نه ارگانی و نه سازمانی است و با توجه به شرایط اقتصادی تولید شد و به سرانجام رسید. تهیه‌کنندگان و سرمایه‌گذاران پای این فیلم ایستادند. شرایط ساخت فیلم اجتماعی مستقل بسیار سخت است.

«بیلورد» در تهران فیلمبرداری شده است؟

بله، «بیلورد» یک فیلم پرلوکیشن شهری با یک سوژه ملتهب است و با توجه به زمانی که برای تولید فیلم داشتیم، گروه شبانه‌روز تلاش کرد.

گفتید که ایده یک خطی «بیلورد» را داشتید، پروسه نگارش فیلمنامه چگونه بود؟ چقدر خودتان در زمان نگارش فیلمنامه حضور داشتید؟ «بیلورد» یک فیلم معمایی است و براساس ایده‌ای که سال‌ها در ذهن داشتم، ساخته شد. علاقه داشتم فیلمی بسازم که یک قصه را روایت کند و ارتباط با سینما داشته باشد؛ اینکه زندگی یک هنرمند به چه شکل است و یک سلبریتی نسبت به شرایطی که دارد به لحاظ زندگی خانوادگی و شخصی چگونه است. براساس این ایده یک خطی با نویسندگان گفت‌وگو‌هایی داشتم و در نهایت دوستان نسخه تکمیل‌شده این ایده را نوشتند.

در فیلم اول شما امین حیایی بازی می‌کند. انتخاب او به چه شکل بود؟ آیا با توجه به پیشینه تئاتری که داشتید، نخواستید یک بازیگر تئاتر را به‌عنوان بازیگر نقش اصلی انتخاب کنید؟ فارغ از سابقه بازیگری امین حیایی که پیشینه تئاتری دارد، برایم در انتخاب

بازیگران تجربه تئاتری ملاک نبود. می‌خواستم کاراکترها به شخصیت‌هایی که در داستان حضور دارند، نزدیک باشند. امین حیایی بازیگر توانمند و شناخته‌شده‌ای است که ۳۰سال در رده الف سینما حضور دارد. آن موقع که فیلمنامه «بیلورد» نوشته می‌شد، هنوز رسول صدرعاملی «زیبا صدایم کن» را نساخته بود. من آن زمان بازی حیایی را در فیلم‌های «شعله‌ور» و «قاتل و وحشی» دیدم. حیایی بازی بکر و منحصر به‌فردی دارد که همان زمان احساس کردم می‌تواند کاراکتر ما را در «بیلورد» نمایان کند. از دیگر بازیگران ما آناهیتا درگاهی است که البته بازیگر تئاتر بوده و در این فیلم بازی سختی دارد. دیگر بازیگران، همه تئاتری هستند.

امسال تعداد فیلم‌اولی‌ها بیشتر است. به‌نظر تنوع موضوعی در فیلم‌های حاضر در جشنواره دیده می‌شود. فکر می‌کنید «بیلورد» کنش لازم برای دیده شدن را دارد؟

این فیلم شبیه خودش است. اصولاً در سینمای ایران ۳ ژانر جنگی، کمدی و اجتماعی داریم. در فیلم‌های اجتماعی ما مضامینی که استفاده می‌شود معمولاً دعوای خانوادگی و یا اتفاقاتی است که در جنوب شهر خلاصه می‌شود و یا داستان حول محور مسائل جنایی پیش می‌رود که البته همه اینها قابلیت پرداختن دارد. به‌نظرم «بیلورد» یک فیلم متفاوتی می‌تواند باشد که همین متفاوت بودن را مخاطبان با تماشای فیلم تشخیص می‌دهند.

گفتید که تجربه سخت و در عین حال خوشایندی از فیلم «بیلورد» داشتید. آنقدر حالتان با فیلم خوب است که به فکر ساخت فیلم دوم هم می‌انید؟

بله، حتی فیلمنامه فیلم دوم را هم آماده کرده‌ام و راستش نگاه بلندمدت‌تری برای حضور در سینما دارم. نسبت به ساخت فیلم «بیلورد» با همه سختی‌هایش نیز حالم خوب است و فکر می‌کنم جای این فیلم و سوژه‌ای که دارد در میان فیلم‌ها خالی است.

”

«بیلورد» یک فیلم معمایی است و براساس ایده‌ای که سال‌ها در ذهن داشتیم، ساخته شد. علاقه داشتم فیلمی بسازم که یک قصه را روایت کند و ارتباط با سینما داشته باشد؛ اینکه زندگی یک هنرمند به چه شکل است و یک سلبریتی نسبت به شرایطی که دارد به لحاظ زندگی خانوادگی و شخصی چگونه است. براساس این ایده یک خطی با نویسندگان گفت‌وگو‌هایی داشتم و در نهایت دوستان نسخه تکمیل‌شده این ایده را نوشتند.

است؛ مخصوصاً در خانه‌ای که ممکن است بین فرزندان قهری ایجاد شود. او یکی از دلسوزترین انسان‌هایی است که در زندگی دیده‌ام. او پدری است که نگران خانه و فرزندان خود است. جای فرشته طائر بور به‌عنوان مادر سینما امروز خالی است. امیدوارم سایه منوچهر محمدی بر سر این کشور مستدام بماند.

نمایندگی از سینمای نجیب، در دمند و مظلوم ایران

منوچهر محمدی: درباره این زحمتی که دوستان جشنواره کشیدند و جوايز من را نشان دادند، باید بگویم این جوايز را به نمایندگی از سینمای نجیب، در دمند و مظلوم ایران گرفتم و برای من نیست. همانطور که توضیح دادم فکر ساخت «سرزمین فرشته‌ها» را در سال ۱۴۰۲ روی کاغذ آوردم و اواخر ۱۴۰۳ عملیاتی شد؛ در این زمینه آیزورگوار با درایت و مدیریت، من و آقای خواجه‌پاشا را کمک کردند و اعتماد کردند؛ یکی خانم مریم پیرکاری به نمایندگی از سازمان تصویر شهر و دیگری آقای حمیدرضا جعفریان به نمایندگی از سازمان سینمایی سوره و این امکان فراهم شد که این اثر را بسازیم.

دیگته وزاویه

جشنواره بی‌داور

▲ **حافظ روحانی**

چهل و چهارمین دوره جشنواره «ملی» فیلم فجر تا امروز که روزهای میانی‌اش را می‌گذرانند، داور ندارد؛ یک سنت‌شکنی دیگر در تاریخه حالا نسبتاً طولانی این جشنواره؛ به‌خصوص که جشنواره فیلم فجر – مانند بسیاری از جشنواره‌های دیگر – لاقل در دوره‌های متأخر ترش کوشیده بود تا اعضای هیأت‌داوران را با زرق‌وبرقی در اندازه جشنواره کوچک منطقه‌ای‌اش معرفی کند، با این‌حال اگر در جشنواره‌های بین‌المللی رقابتی موسوم به الف لاقل رئیس هیأت‌داوران از مدت‌ها قبل اعلام می‌شود، جشنواره فیلم فجر اسامی اعضای هیأت‌داوران را بسیار نزدیک به زمان برگزاری اعلام می‌کرد که مهم‌ترین دلیلش همان محلی بودن جشنواره و در نتیجه لزوم انتخاب اعضای هیأت‌داوران از میان کسانی بود که فیلمی در جشنواره نداشتند.

اعلام نام رئیس هیأت‌داوران در یک جشنواره بین‌المللی رقابتی هم جزئی از مراسم جشنواره است و هم بهانه‌ای برای گمانه‌زنی رسانه‌ها درباره رویکرد احتمالی اعضای هیأت‌داوران که معمولاً در یک جشنواره بین‌المللی رقابتی توسط رئیس هیأت‌داوران انتخاب و اعلام می‌شوند. جدا از این، بخشی از اعتبار جشنواره به شهرت اعضای هیأت‌داوران برمی‌گردد که در عین حال فرصتی را در اختیار هیأت‌داوران می‌گذارد تا اعتبار خود را تثبیت کنند یا از تقا دهند؛ چنان‌که اسامی هیأت‌داوران تاحدی رضایت حامیان مالی جشنواره را نیز تأمین می‌کند.

جشنواره «ملی» فیلم فجر البته به‌واسطه محلی بودن از بسیاری از این فرصت‌ها چشم‌پوشیده و به همان فرمول قدیمی هیأت‌داورانی وفادار مانده که شامل گروهی از اهالی سینما می‌شود که فیلمی در جشنواره ندارند و همچنین تعدادی از مدیران فرهنگی تارضایت دولتی‌ها و دیگر سازمان‌های وابسته را نیز جلب کند.

جشنواره تا امروز هیأت‌داوران ندارد؛ همچنان که هیأت‌انتخاب نداشت؛ همچنان که سنت‌های فراوان دیگری نیز نداشت.

پس آیا همچنان که دبیر تک‌سوار جشنواره، فیلم‌ها را انتخاب کرد، قرار است برندگان را نیز اعلام کند؟ تا امروز پاسخ این سؤال را نمی‌دانیم. شاید مانند چند دوره پیش قرار است اعضای هیأت‌داوران ناگهان در شب اختتامیه همچون خرگوش از کلاه بیرون بیایند اما همچنان انگار این جشنواره قرار است به همین وضع، با حداقل حاشیه و ماجرا برگزار شود. می‌توان حدس زد که هیچ‌کس به‌اندازه برگزارکنندگان این دوره از جشنواره برای پایشان روزشمارى نمی‌کند.

روزنامه چهل و چهارمین جشنواره بین‌المللی فیلم فجر

44th
FAJR INTERNATIONAL
FILM FESTIVAL
پنجمین ۱۴۰۴ شماره ۶